

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/narodowy-dzien-pamieci/140720,IPN-przywołuje-pamiec-o-Polakach-ratujacych-Zydow.html>
25.04.2024, 23:27

IPN przywołuje pamięć o Polakach ratujących Żydów

24 marca 2021 po raz czwarty obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką. Z tej okazji Instytut Pamięci Narodowej odsłoni tablice upamiętniające zapomnianych polskich bohaterów.

IPN dąży uhonorowania wszystkich, którzy z narażeniem życia udzielali Żydom pomocy podczas niemieckiej okupacji. W tym celu zostaną odsłonięte tablice upamiętniające Polaków, którzy wobec skazanych na Zagładę Żydów wykazali się heroiczną odwagą i głębokim humanitaryzmem. Należy pamiętać, że w krajach znajdujących się pod okupacją niemiecką wszelka pomoc Żydom była karana, jednak w odróżnieniu od krajów Europy Zachodniej wszelka pomoc udzielana Żydom na ziemiach polskich była karana śmiercią.

W 2021 roku zostaną odsłonięte nowe tablice oraz wykonane w ubiegłym roku, a nie odsłonięte z powodu epidemii Covid-19.

Mapa tablic (2021)
upamiętniających Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką

*Chciałbym mieć paszport Urugwaju,
mieć Costa Rica, Paragwaj,
po to, by mieszkać spokojnie w Warszawie,
to jednak najpiękniejszy kraj.*

Władysław Szlengel, *Paszporty*,
getto w Warszawie, 1942

W HOŁDZIE

ALEKSANDROWI ŁADOSIOWI (1891-1963),
ABRAHAMOWI SILBERSCHEINOWI (1882-1951),
KONSTANTEMU ROKICKIEMU (1899-1958),
CHAIMOWI EISSOWI (1876-1943),
STEFANOWI RYNIEWICZOWI (1903-1988)
JULIUSZOWI KÜHLOWI (1913-1985),

CZŁONKOM GRUPY ŁADOSIA (GRUPY BERNEŃSKIEJ),
DZIAŁAJĄCEJ W SZWAJCARII PRZY POSEŁSTWIE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ,
KTÓRZY POPRZEC PRODUKCJĘ PASZPORTÓW PAŃSTW LATYNOAMERYKAŃSKICH,
WYSYŁANYCH DO OKUPOWANEJ PRZEZ NIEMCÓW EUROPY,
PODJĘLI PRÓBĘ URATOWANIA PRZED ŚMIERCIĄ TYSIĘCY ŻYDÓW, W TYM OKOŁO 800 Z BĘDZINA.

MIESZKAŃCY BĘDZINA
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
2021

Będzin (Oddział IPN w Katowicach)

[Tablica poświęcona tzw. Grupie Ładosia](#), czyli grupie polskich dyplomatów i działaczy żydowskich, którzy w latach 1941–1943 zajmowała się podrabianiem i szmuglowaniem ze Szwajcarii do Polski i innych krajów Europy paszportów krajów Ameryki Łacińskiej dla ratowania Żydów europejskich. Warto podkreślić, iż w kręgu uratowanych osób pochodzenia żydowskiego znajdowali się zwłaszcza przedwojenni obywatele polscy, niemieccy i holenderscy. W kręgu tych pierwszych wielu pochodziło z Zagłębia Dąbrowskiego, tj. z Sosnowca, Dąbrowy Górniczej i Będzina. Na obecnym etapie badań ustalono, że 796 mieszkańców Będzina zostało uratowanych przez Grupę Ładosia.

Biłgoraj (Oddział w Lublinie)

[Tablica upamiętniająca Wiesławę i Pawła Trzcіńskich](#) z Biłgoraja zamordowanych przez Niemców za pomoc Żydom. W czasie okupacji niemieckiej na terenie skupu skór, prowadzonego przez Pawła Trzcіńskiego, ukrywały się przynajmniej dwie rodziny żydowskie. W lutym 1943 r. Niemcy aresztowali Trzcіńskich, a ukrywanych Żydów rozstrzelali na miejscu. Po brutalnym śledztwie Niemcy rozstrzelali także Wiesławę i Pawła. Ocalała jedynie ich córka, Gabriela, która w momencie

aresztowania była poza budynkiem.

Brańsk (Oddział w Białymstoku)

Tablica upamiętniająca rodziny Gołembieckich, Klinickich, Kołoszków, Laskowskich, Miśkiewiczów, Sobolewskich, Janinę Woźńską oraz ocalonych przez nich Żydów z Brańska i okręgu białostockiego: rodziny Alperinów, Brenerów, Brojdów, Dolińskich, Goldów, Finkelsztejnów, Jęczmieniów, Kamieniów, Klejnotów, Rachelzonów, Rubinsztejnów, Szapirów, Szpaków, Wajnsztejnów, Wasserów i Wróblów. Tablica została zawieszona na budynku Urzędu Miasta Brańsk, ul. Rynek 8.

W 1942 r. po likwidacji getta w Brańsku Zuzanna Gołembiecka wraz z czwórką swoich dzieci – córką i trzema synami – w zabudowaniach swojego gospodarstwa ukrywała braci Szmuela i Mosze Klejnotów oraz Hersze Rubinsztejna i jego siostrę Deborę. W wyniku denuncjacji sąsiadów w sierpniu 1943 r. niemieccy policjanci rozpoczęli przeszukiwanie ich zabudowań, w trakcie których zabili rodzeństwo Rubinsztejnów. Spośród wymienionych Żydów wojnę przeżył tylko Szmuel Klejnot. W 1989 r. Gołembieccy otrzymali tytuł „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

W listopadzie 1942 r. również rodzina Klinickich w swojej posiadłości zlokalizowanej na peryferiach Brańska udzieliła schronienia Rozie i Wolfowi Alperinom oraz Chanie

i Abramowi Finkelszteinom. Wymienieni Żydzi pozostawali u Klinickich aż do lipca 1944 r., tj. do wyzwolenia tych terenów spod okupacji niemieckiej. W 1995 r. wymieniona rodzina za pomoc Żydom otrzymała tytuł „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

Rodzina Krawczykowiczów pomagała natomiast swoim żydowskim sąsiadom Finkelszteinom, którym udało się uciec z brańskiego getta oraz Wełwko Alperinowi i braciom Brojdom. W 2002 r. Krawczykowiczom został przyznany tytułem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

Z kolei rodzina Miśkiewiczów po likwidacji brańskiego getta przechowywała w swoich zabudowaniach rodzeństwo Goldów, tj. Ewę i Wolfa, ponadto pomagali oni Mulkowi Rachelzonowi. Wzmiankowana rodzina tytuł „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata” otrzymała w 1992 r.

Rodzina Sobolewskich udzieliła pomocy Izraelowi Brenerowi oraz Chaimowi Wróblowi, za którą została w 2007 r. odznaczona tytułem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

Janina Woińska podczas okupacji pracowała jako aptekarka w Brańsku. Udzieliła ona pomocy Leibie i Fejwłowi Szapiro oraz Marii Waserównie. Ponadto pomoc ze strony Janiny Woińskiej uzyskała rodzina Jęczmieniów. Za okazaną pomoc rodzinom żydowskim Janina Woińska w 1992 r. otrzymała tytuł Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.

Pomocy Żydom udzielali też Antoni i Maria Kołoszko, którzy w 2002 r. zostali odznaczeni tytułem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

**PAMIĘCI
ANNY I IGNACEGO DYMKÓW
ZAMIESZKAŁYCH W
CZARNKOWIE
KTÓRZY
W LATACH 1943-1945
Z NARAŻENIEM
WŁASNEGO ŻYCIA
NIEŚLI POMOC ORAZ
UDZIELALI SCHRONIENIA
ŻYDOWSKIM BLIŹNIM**

**GERTRUDZIE WECHSELMANN
PETEROWI WECHSELMANNOWI**

**W 1993 R. ANNA I IGNACY
DYMKOWIE
ZOSTALI UHONOROWANI
ODZNACZENIEM
SPRAWIEDLIWYCH WŚRÓD
NARODÓW ŚWIATA**

**INSTYTUT PAMIĘCI
NARODOWEJ
24 MARCA 2020 R.**

Czarnków (Oddział IPN w Poznaniu)

[Tablica upamiętniająca Annę i Ignacego Dymków](#), którzy w latach 1943-1945 udzielali schronienia Żydom - matce z synem - Gertrudzie oraz Peterowi Wechselmannom. Tablica zawisła na ścianie frontowej Ratusza, tuż obok tablicy poświęconej mieszkańcom Czarnkowa - ofiarom II wojny światowej. Instytut Yad Vashem 7 listopada 1993 r. uhonorował małżeństwo Dymków odznaczeniem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

Anna i Ignacy Dymek - polscy mieszkańcy Czarnkowa, którzy w 1943 r. swoim mieszkaniu przy ul. udzielili schronienia matce z pięcioletnim synem - Gertrudzie i Peterowi Wechselmannom. By nie wzbudzać podejrzeń otoczenia twierdzili, że przygarnięci Żydzi są Niemcami, którzy utracili dach nad głową w wyniku bombardowania, jednak i tak mieli przeżyć kontrolę gestapo w wyniku donosu jednego z miejscowych volksdeutschów. Pomimo trudnych warunków (w jednej izbie przebywało aż dziewięć osób, w tym babcia i czwórka dzieci Dymków: Anna, Jadwiga, Czesław i Kazimierz) oraz ogromnego ryzyka, Dymkowie pomagali, nie oczekując żadnego wynagrodzenia. Wechselmannowie przebywali w ich mieszkaniu do stycznia 1945 r., gdy na teren Czarnkowa wkroczyły oddziały Armii Czerwonej. W 1991 r. Peter Wechselmann wspominał: „Mimo skromnych warunków zagwarantowano nam zakwaterowanie, wyżywienie i wszystko co niezbędne do życia; kartkami żywnościowymi nie dysponowaliśmy. Moja matka wspominała, iż opuściła mieszkanie tylko raz, gdy trzeba było zaprowadzić mnie do szpitala po jakimś wypadku. Z czasem sytuacja stawała się coraz trudniejsza do wytrzymania z racji panującego ścisłu. Niebezpieczeństwo, na jakie narażała się siedmioosobowa rodzina Dymków jest z dzisiejszej perspektywy trudne do wyobrażenia. Bez ich pomocy najpewniej trafilibyśmy do obozu koncentracyjnego”. Instytut Yad Vashem 7 listopada 1993 r. uhonorował małżeństwo Dymków odznaczeniem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

Gruszów (Oddział IPN w Krakowie)

[Upamiętnienie w formie tablicy na głazie poświęcone rodzinie Anieli i Franciszka Szewczyków \(Gruszów, gm. Raciechowice, pow. myślenicki\).](#)

W miejscowości Gruszów, w niewielkim domu naprzeciwko kapliczki, mieszkali Aniela i Franciszek Szewczyk wraz z trójką dzieci. Jesienią 1941 r. poprosiła ich o

pomoc czteroosobowa żydowska rodzina Goldbergów: Jerzy i Giza oraz dwójka dzieci – Lilka i Jan. Rodzina Szewczyków miała świadomość kar grożących ze strony Niemców, mimo to postanowiła pomóc potrzebującym.

W specjalnie ocieplanym spichrzu obok domu Szewczyków żydowska rodzina była przechowywana i żywiona przez prawie rok. Gdy Goldbergom udało się załatwić fałszywe dokumenty, wyjechali do Bochni. Jerzy Goldberg zmarł w Bochni śmiercią naturalną. Żydowska rodzina przeniosła się wtedy do Krakowa, gdzie również znalazła bezpieczne schronienie. Syn Jan Goldberg-Kruczkowski pod ps. „Domeyko” został żołnierzem Armii Krajowej. Zginął w walce z Niemcami 22 października 1944 r. Matka wraz z córką doczekała szczęśliwie zakończenia wojny. Obie wyjechały do Francji.

Wyprowadzka Goldbergów nie zakończyła jednak akcji pomagania Żydom przez dzielną rodzinę z Gruszowa. Wkrótce po wyjeździe Goldbergów Szewczykwie przez kilka miesięcy ukrywali trzy osoby z innej żydowskiej rodziny – Federgrün (Marię Federgrün, jej brata oraz siostrzenicę Milkę Minzer). Wszyscy oni przeżyli wojnę.

W 1997 r. o przyznaniu tytułu „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata” rodzinie Szewczyków wystąpiła córka Goldbergów, Lilka. Świadectwo o pomocy otrzymanej od rodziny Szewczyków złożyła po wojnie także Maria z d. Federgrün oraz jej siostra, matka Milki, Paulina z d. Federgrün.

Tytuł „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata” Franciszek i Aniela Szewczykwie otrzymali już pośmiertnie. Uhonorowany został także ich najstarszy syn, Józef.

Limanowa (Oddział IPN w Krakowie)

Pomnik w formie [głazu z tablicą upamiętniającą 12 Żydów i Polaka, Jana Semika](#), zamordowanych przez Niemców w pierwszych dniach września 1939 r. w Mordarce. Uroczyste odsłonięcie tablicy było planowane na marzec 2020, jednak uroczystość nie doszła do skutku z powodu obostrzeń związanych z epidemią.

Nowe Piekuty (Oddział IPN w Białymstoku)

Tablica na budynku Urzędu Gminy upamiętnia księży Stanisława Falkowskiego i Rocha Modzelewskiego.

W czasie okupacji hitlerowskiej księża pracowali w parafii rzymskokatolickiej pw. św. Kazimierza w Piekutach Nowych. Ks. Roch Modzelewski był proboszczem, a ks. Stanisław Falkowski wikariuszem. W 1942 r. do ks. Stanisława Falkowskiego zgłosił się czternastoletni Arie Józef Fajwiszyc, któremu udało się zbiec z pociągu wiozącego Żydów do Treblinki. Ks. Falkowski udzielił Fajwiszycowi schronienia i wyrobił fałszywe dokumenty na nazwisko Kutrzeba, które ten zachował do końca swego życia, przeżył wojnę jako pracownik przymusowy w Niemczech, potem zamieszkał w USA. Zmarł w 2013 r. jako znany reżyser i muzyk, jego wspomnienia opublikowano w USA i w Polsce. Józef Kutrzeba po wojnie zapraszał kilkakrotnie ks. Falkowskiego do USA, gdzie rozpropagował historię swego ocalenia dzięki polskim

duchownym. W pomoc żydowskiemu chłopcu został wtajemniczony również ks. Roch Modzelewski, który przejął się jego losem. Dzięki pomocy księży z Piekut wojnę przetrwały także: Marianna Jurczak, Anna Klemensowicz i Zofia Moćko. Za pomoc udzieloną Józefowie Kutrzebie ksiądz Stanisław Falkowski został w 1977 r. uhonorowany tytułem „Sprawiedliwego wśród Narodów Świata”.

Popardowa (Oddział IPN w Krakowie)

[Pomnik upamiętniający mieszkańców gmin Nawojowa i Kamionka Wielka:](#)

Agnieszkę Rumin i jej syna Jana, Ludwika Borka i Jakuba Tokarza oraz ukrywanych przez nich sześciu członków żydowskich rodzin Kauferów, Neugröschlów i Schreiberów.

Ośmioosobowa grupa spokrewnionych Kauferów, Neugröschlów i Schreiberów mieszkała w Zawadzie oraz w Ptaszkowej. Zgłosili się najpierw do Ludwika Borka mieszkającego w Mystkowie, który zgodził się ich potajemnie przyjąć. W przeprowadzce do Mystkowa pomagał Jakub Tokarz, mieszkaniec Ptaszkowej. Po pewnym czasie sześć osób przeniosło się do domu Agnieszki Rumin. Wiosną 1944 r. uzbrojeni Niemcy rozstrzelali ukrywających się Żydów, a udzielających im pomocy Polaków aresztowano.

Agnieszka Rumin została zamordowana 24 marca 1944 r., a 6 dni później został stracony również jej najstarszy syn, Jan.

10 kwietnia 1944 został rozstrzelany Ludwik Bokerk, a 3 maja na karę śmierci skazano również Jakuba Tokarza.

Pstrągowa (Oddział IPN w Rzeszowie)

[Tablica upamiętniająca Feliksa i Anielę Chmielów, Marię Wiater, Annę Drozd, zamieszkałych w Pstrągowej oraz ks. Mieczysława Lachora](#), wikariusza w Pstrągowej, którzy podczas II wojny światowej mimo grożącej im kary śmierci ze strony okupanta niemieckiego nieśli pomoc żydowskim bliźnim: Majerowi, Stanisławowi i Majce Jassom oraz Wandzie i Krystynie Markut.

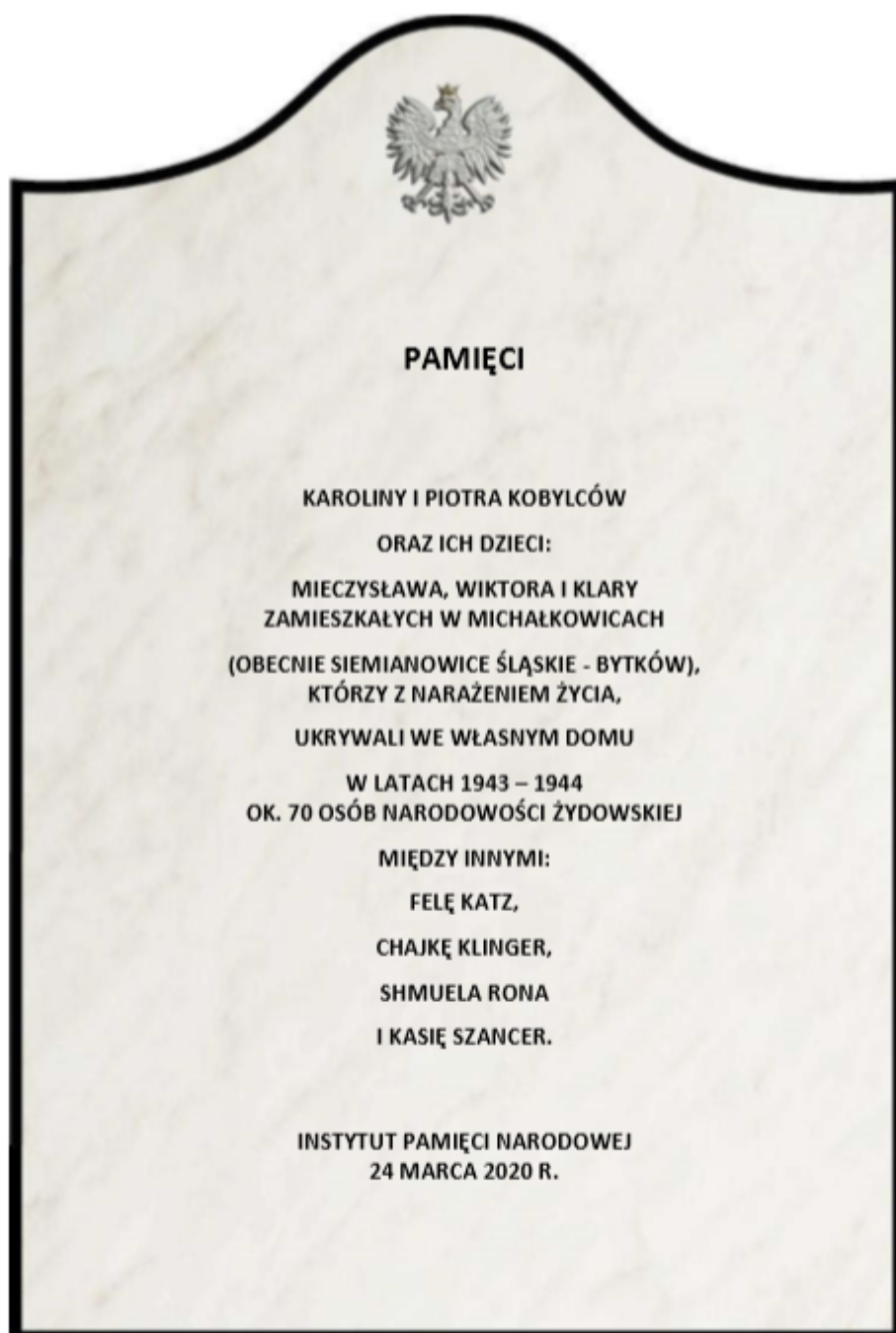

Rypin (Oddział IPN w Gdańsku)

[Tablica upamiętniająca Józefa Kolasińskiego](#) w Zespole Szkół Miejskich przy ul. Sportowej 24 w Rypinie. Tablica została odsłonięta 24 marca 2020.

Józef Kolasiński, wspierany przez najbliższą rodzinę, zaangażował się w pomoc Żydom m.in. z getta warszawskiego, dostarczał im żywność, pieniądze, dokumenty. Jednym z uratowanych był Hersz Gruner – Kolasiński ukrył go w swoim domu, a kiedy stało się to niemożliwe, znalazł mieszkanie, które opłacał oraz wyrobił fałszywe dokumenty. Po latach Mordechaj Furman, przyjaciel Kolasińskiego wspominał: „Trzeba było być człowiekiem wielkiego, gorącego serca, człowiekiem odważnym i przepełnionym uczuciem głębokiego humanizmu, by stale z świadomością grożącego niebezpieczeństwa udzielać pomocy Żydom. Wielu Żydów pochodzących z miasta Rypina zgłaszało się do Józka o pomoc, gdyż wiadomość o jego ludzkich czynach rozniosła się między jego rodakami. Wszystkim pomógł.

Nikommu nie odmówi”.

Siemianowice Śląskie (Oddział IPN w Katowicach)

[Tablica upamiętniająca rodzinę Kobylców z Michałkowic](#) (obecnie Siemianowic Śląskich-Bytkowa), która od jesieni 1943 r. do stycznia 1944 r. z narażeniem życia ukrywała w swoim domu ok. 70 osób narodowości żydowskiej. Tablica w Zespole Szkół Sportowych w Siemianowicach Śląskich (w budynku Szkoły Podstawowej nr 8 przy Placu Skrzeka i Wójcika 4) została odsłonięta 20 marca 2020.

W sierpniu 1943 r. Niemcy przeprowadzili likwidację gett w Sosnowcu i Będzinie, a

przebywających w nich Żydów przewieziono do niemieckiego obozu KL Auschwitz. Nielicznym udało się ukryć w tajnych bunkrach licząc, że uda im się przetrwać, a następnie przedostać się do Palestyny.

Po ucieczce z getta osoby te trafiały do kryjówek na terenie Górnego Śląska. Jedną z nich znajdowała się w domu rodziny Kobylców w Michałkowicach. Dom przy ul. Stabika 4 zamieszkiwali Karolina i Piotr Kobylcowie wraz z dziećmi. Jednym z nich – Mieczysław – bez wiedzy rodziców ukrył u siebie młodą żydowską dziewczynę. Gdy tajemnica wyszła na jaw, podjęto decyzję o budowie bunkra w kuchni pod podłogą. Skrytka była wyposażona w wentylację i światło elektryczne oraz przygotowane miejsca do spania. Spora powierzchnia dawała schronienie kilkunastu osobom, choć zdarzało się, że przebywało w niej nawet kilkadziesiąt osób. Szacuje się, że od jesieni 1943 r. do stycznia 1944 r. przeszło przez nią ok. 70 Żydów, wśród nich znaleźli młodzi członkowie ruchu oporu: Kasia Szancer, Fela Katz, Shmuel Ron i Chajka Klinger. W pomoc Żydom zaangażowali się również sąsiedzi z okolicznych domów, którzy włączyli się w aprowizację.

Żydzi z kryjówek w Michałkowicach starali się o przerzut na Słowację i Węgry, aby stamtąd dostać się już bezpośrednio do miejsca docelowego. W organizację transportu do Słowacji zaangażował się Mieczysław Kobylec. Dzięki jego staraniom na Słowację udało się przedostać kilkunastu grupom. 10 stycznia 1944 r. został zatrzymany z jedną z grup, aresztowany i wysłany do KL Auschwitz. W tym samym czasie aresztowano Piotra, Wiktora i Alojzego Kobylców. Piotr trafił do KL Auschwitz, a Mieczysława przeniesiono stamtąd do KL Gross-Rossen, gdzie przebywał aż do wyzwolenia obozu.

Skepe (Oddział IPN w Gdańsku)

[Tablica upamiętniająca Antoniego Puszkiewicza](#), Sprawiedliwego wśród Narodów Świata, w Szkole Podstawowej w Skępem. Z uwagi na obostrzenia wynikające z epidemii Covid-19 nie odbędzie się uroczyste odsłonięcie. Tablica zostanie zaprezentowana w mediach społecznościowych, a uczniowie szkoły otrzymają foldery poświęcone postaci Antoniego Puszkiewicza

Rodzina Pozmanter, Rywka i Szlomo wraz z dziećmi Sarą, Felą oraz Szymonem mieszkała przed wybuchem II wojny światowej w Skępem. 1 września 1939 r. całkowicie zmienił ich dotychczasowe życie. Z momentem wysiedlenia z miasteczka rozpoczęła się ich wieloletnia tułaczka, która rozdzieliła rodzinę. Szlomo wraz z synem zostali zatrzymani i osadzeni w niemieckich obozach, gdzie zginęli. Blondwłosa Sara znalazła ukrycie u rodziny, dla której pracowała. Rywka wraz z Felą skierowały się do osoby znanej im jeszcze sprzed wojny i na której pomoc liczyły. „Jesteś naszą jedyną nadzieją” – usłyszał Antoni Puszkiewicz, rolnik i mieszkaniec wsi Bógzapłać. Przyjął kobiety pod swój dach. Fela została w domu razem z jego dziećmi, zaś dla Rywki przygotował schronienie w stajni.

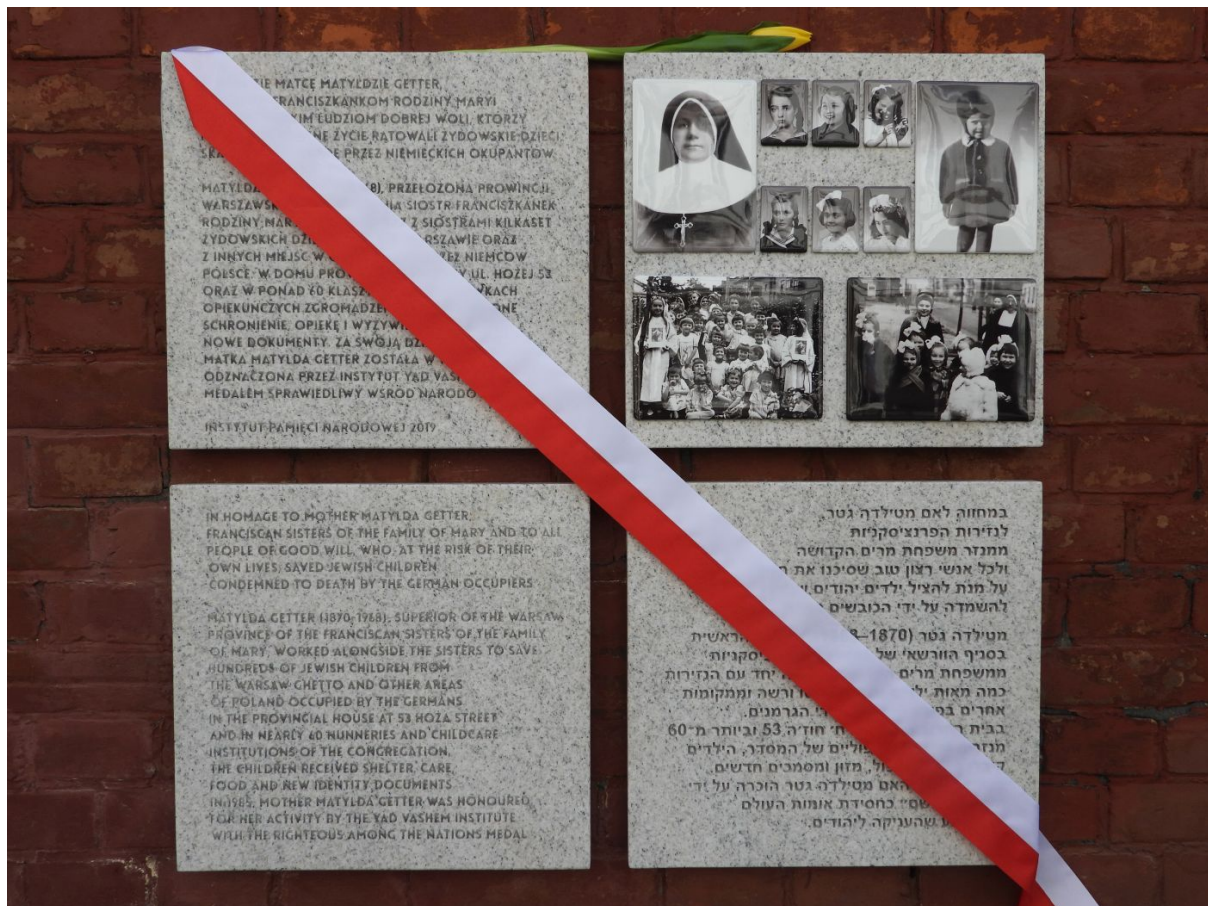
Stan ten trwał przez kilka miesięcy, a kres położyło mu nocne najście niemieckich policjantów. Wobec gróźb sytuacja stała się zbyt niebezpieczna, w związku z czym Puszkiewicz przyszedł z inną formą pomocy: umożliwił kobietom wyjazd do pracy w głąb Rzeszy. Tam doczekały końca wojny.

Stróża (Oddział w Lublinie)

[Tablica upamiętniająca rodzinę Sikorów ze Stróży Kolonii](#), którzy przez przeszło dwa lata udzielali w swym gospodarstwie schronienia żydowskiemu współobywatelom, m.in. 7-osobowej rodzinie Edelsteinów, przed wojną mieszkającej w Stróży, która dzięki nim w całości przetrwała niemiecką okupację. Poza rodziną Edelsteinów z

pomocy Sikorów korzystały cztery kolejne osoby zbiegłe z kraśnickiego getta, z których trzy przeżyły wojnę. W 1994 r. Edwarda Boś z domu Sikora i jej zmarli rodzice Karolina i Jan zostali uhonorowani tytułem „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”.

Warszawa (Centrala IPN)

24 marca 2020 roku na murze Domu Prowincjalnego Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi przy ul. Hożej 53 w Warszawie została odsłonięta [tablica w hołdzie Matce Matyldzie Getter](#), Siostram Franciszkanek Rodziny Maryi oraz wszystkim ludziom dobrej woli, którzy ryzykując własne życie ratowali żydowskie dzieci skazane na zagładę przez niemieckich okupantów. Inskrypcję na tablicy można przeczytać w trzech językach – polskim, angielskim i hebrajskim. Podczas wojny siostry franciszkanki ukryły ponad 500 żydowskich dzieci, skazanych przez okupanta niemieckiego na eksterminację. Ocaliły także ok. 250 dorosłych osób pochodzenia żydowskiego.

Warszawa (Oddział IPN w Warszawie)

[Tablica upamiętniająca Jadwigę i Leona Bukowińskich](#), umieszczona na głazie przy kościele pw. Najczystszej Serca Maryi w Warszawie (ul. Chłopickiego 2).

Leon Bukowiński był współpracownikiem powstałej w grudniu 1942 r. Rady Pomocy Żydom „Żegota” – przekazywał ukrywającym się Żydom żywność i fundusze. Wraz z żoną uratował dwudziestu dwóch Żydów: mężczyzn, kobiety i dzieci. Część ukrywał w swoim domu (zapewniając tymczasowe lub dłuższe schronienie w mieszkaniu i w piwnicy), część umieszczał u krewnych i przyjaciół. Przewoził ludzi zagrożonych wydaniem, także spoza Warszawy (m.in. z Częstochowy), do kolejnych kryjówek. Dzięki pracy w laboratorium policji kryminalnej mógł ostrzegać Żydów przed donosami, wyrabiał im także fałszywe dokumenty.

PAMIĘCI

DR. HAB. JANA ŻABIŃSKIEGO

W LATACH 1929-51 DYREKTORA WARSZAWSKIEGO
OGRODU ZOOLOGICZNEGO

ORAZ JEGO ŻONY ANTONINY

KTÓRZY PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ, Z NARAŻENIEM
WŁASNEGO ŻYCIA, UDZIELILI POMOCY OKOŁO 300 ŻYDOWSKIM
BLIŻNIM ZAGROŻONYM ŚMIERCIĄ Z RĄK NIEMIECKIEGO
OKUPANTA, UKRYWAJĄC NIEKTÓRYCH Z NICH W TYM BUDYNKU
ORAZ NA TERENIE ZOO.

BYLI WŚRÓD NICH M.IN.:

RODZINA LEWI-ŁEBKOWSKICH – MAŁŻEŃSTWO I DWIE CÓRKI

RODZINA KELLERÓW – MAŁŻEŃSTWO Z DZIECKIEM

MAGDALENA GROSS

WANDA ENGLERTOWA

IRENA I ELEONORA TENENBAUM

MARIA ASZERÓWNA

MAURZYCY PAWEŁ FRAENKEL

REGINA I SAMUEL KENIGSWEIN

IRENA MAYZEL

STEFANIA I MOSZE KENIGSWEIN

RACHELA AUERBACH

JOANNA KRAMSZTYKÓWNA

RÓŻA AMSELÓWNA

EUGENIA SYLKES

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

24 MARCA 2021 R.

לזכר

ד"ר יאן ז'בינסקי

מנהל הגן הזואולוגי של ורשה בשנים 1929-51

ואשתו אנטונינה

אשר בזמן מלחמת העולם השנייה, תוך סיכון חייהם, סייעו
בהצלת כ-300 יהודים ע"י החבאתם בבניין זה ובמתחם גן החיות.
בהם:

מרצלי לוי-לבקובסקי עם אשתו ושתי בנות

וונדה אנגלרט

מריה אשר

רגינה ושמואל קניגסוויין

סטפניה ומשה קניגסוויין (משה תירוש)

יואנה קרמשטיק

אוגניה סילקס

משפחת קלר - זוג וילד

מגדלנה גרוס

אירנה ואלאונורה טננבאום

מאוריצי פבל פרנקל

אירנה מייזל

רחל אוירבך

רוזה אמסל

המכון לזיכרון לאומי

24 במרץ 2021

Warszawa (Oddział IPN w Warszawie)

Tablica upamiętniająca Jana i Antoninę Żabińskich, wybitnych polskich przyrodników, Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.

W czasie okupacji niemieckiej Żabińskim udało się uratować ok. 300 osób, udzielając schronienia uciekinierom z getta na terenie warszawskiego ogrodu zoologicznego, jak również w swoim domu.

[Uroczyste odsłonięcie tablicy na elewacji Willi pod Zwariowaną Gwiazdą \(ul. Ratuszowa 1/3\) zaplanowano na 24 marca 2021 o godz. 9.00.](#)

Warszawa (Oddział IPN w Warszawie)

Tablica upamiętniająca Jerzego i Zofię Doboszyńskich, którzy udzielili schronienia lub pomogli znaleźć bezpieczną kryjówkę żydowskim współobywatelom: Janowi i Edzie Leśniewskim-Landau, Alinie, Ewie i Marii Chlewickim, Jerzemu, Bronisławie i Jadwidze Gomólińskim, Zofii Koerner, Michałowi Kurcowi, Janowi Deutsch, Halinie Brąz i Pawłowi Piotrowskiemu.

[Uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej Jerzego i Zofię Doboszyńskich – Sprawiedliwych wśród Narodów Świata – Warszawa, 24 marca 2021](#)

Zaborów (Oddział w Krakowie)

Tablica na budynku Publicznej Szkoły Podstawowej im. Władysława Jagiełły upamiętniająca Karolinę, Pawła i Stefana Mików udzielających schronienia Żydom: Józefowi Langdorfovi oraz Mendelowi Tiderowi.

Zaborów (Oddział w Krakowie)

Tablica na budynku Publicznej Szkoły Podstawowej im. Władysława Jagiełły upamiętniająca Tadeusza Jeża, który za ukrywanie Żydów został zamordowany przez Niemców w 1943 r.